

© Рібцун Ю. В. *Порушення мовлення // Енциклопедія освіти: довідково-аналітичне вид. Нац. акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2021. – С. 781-782.*

ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ – розлади типового мовленнєвого розвитку у дітей або розпад вже сформованого мовлення у дорослих внаслідок негативного впливу ендогенних чи екзогенних факторів або їх поєднання.

Відповідно до клініко-педагогічної класифікації П. м. виокремлюють розлади усного та писемного мовлення. До порушень писемного мовлення відносять частковий специфічний розлад письма – дисграфію (від грец. *dys* – розлад, *grapho* – пишу) та читання – дислексію (від грец. *dys* – розлад, *lexia* – мовлення) (алексія та аграфія – повна відсутність читацьких і писемних навичок) (*Див. також Алексія, Дислексія*).

Порушення усного мовлення репрезентують велику групу розладів.

Порушення звуковимовної складової мовлення охоплюють три мовленнєві розлади: 1) дизартрія (від лат. *dys* – труднощі, *artron* – поєднання) – порушення вимовної сторони мовлення, що зумовлене недостатньою іннервацією мовленнєвого апарату; 2) дислалія (від грец. *dys* – розлад, *lalia* – мовлення) – порушення звуковимовної сторони мовлення за умов збереженої іннервації мовленнєвого апарату; 3) ринолалія (від грец. *rhinos* – ніс, *lalia* – мовлення) – розлад тембру голосу та звуковимови, зумовлений анатомо-фізіологічними особливостями мовленнєвого апарату.

Порушення голосоутворення включають кілька мовленнєвих розладів: 1) дисфонія (від грец. *dys* – розлад, *phone* – звук) – порушення голосу внаслідок патологічних змін голосового апарату (афонія – повна відсутність); 2) фонастенія (від грец. *phone* – звук, *astenia* – слабкість) – функціональні розлади голосу, для яких притаманні швидка надмірна виснажуваність і захриплість.

Порушення темпу мовлення представляють три розлади: 1) брадилалія (від грец. *bradus* – повільний, *lalia* – мовлення) – патологічно уповільнений темп мовлення; 2) заїкання – порушення темпу мовлення, зумовлене судомним станом; 3) тахілалія (*tachis* – швидкий, *lalia* – мовлення) – патологічно прискорений темп мовлення.

Порушення внутрішнього висловлювання складають два розлади: 1) алалія (від грец. *a* – відсутність, *lalia* – мовлення) – повна відсутність або недорозвиток мовлення внаслідок органічних уражень мовленнєвих зон кори головного мозку під час внутрішньоутробного розвитку або у домовленнєвому періоді розвитку дитини; 2) афазія (від грец. *a* – відсутність, *phasis* – висловлювання) – повна або часткова втрата мовлення, обумовлена ураженням мовленнєвих центрів кори головного мозку або їх провідних шляхів при збереженні функції язикових м'язів.

Відповідно до психолого-педагогічної класифікації П. м. виокремлюють фонетико-фонематичний та загальний недорозвиток мовлення.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення – порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей з різними мовленнєвими розладами внаслідок недосконалості сприймання і вимови фонем.

Загальний недорозвиток мовлення – це складне мовленнєве порушення, що проявляється у недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному чи експресивному рівні, а також тих функцій та операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей), внаслідок дії шкідливих екзогенних і/чи ендогенних факторів на різних етапах розвитку (пренатальному, натальному, постнатальному).

Лит.: 1. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч.-метод. посіб. / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. –

К., 2018. – 252 с. 2. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 272 с. 3. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.

Ю. В. Рібцун